

MİLLİ GELİR VE BELİRLENMESİ

Bir ÷lke ekonomisinin genel performansının en iyi göstergesi, milli gelir (hasıla)'dır. Makro ekonomide en önemli ve en temel kavram, “milli gelir” kavramıdır. Bu bölümde milli gelir ile ilgili bir takım temel kavramlar ve milli gelirin hesaplanması ile ilgili bilgiler anlatılacaktır.

1. MİLLİ GELİR

- Tanım: Bir ülkede belirli bir dönemde (genellikle **bir yıl**) üretilen nihai mal ve hizmetlerin değerinin bir ölçütüdür.

Milli hasıla ölçümleri Dikkat Edilecek Noktalar:

- a) Nihai mallar kullanılır.
- b) Önceki dönemde üretilmiş mallar hesaplamalara dahil edilmez. Örneğin eski bir arabayı satın aldığınız zaman bu işlem Cari Dönemin milli gelir ölçümünde hesaba katılmaz.
- c) Finansal varlıklarla ilgili işlemler dikkate alınmaz.

Ara mal (Intermediate good): Tüketicieye satılmadan önce üzerinde daha işlem yapılacak (yapılabilecek) mal. Örneğin, un

- Nihai mal (Final good): Tüketicieye satılmadan önce işleme ihtiyaç duymayan mal. Örneğin ekmek.

Milli gelir ile ilgili iki temel kavram vardır. Bunlar; "Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)" kavramlarıdır.

A. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

Bir ekonomide belirli bir dönemde yurt içinde üretilen (ister yabancı ister yerli kişiler), nihai mal ve hizmetlerin değeridir.

B. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)

Bir ekonomide belirli bir dönemde yurt içinde veya dışında o ülke vatandaşları tarafından üretilen nihai mal ve hizmetlerin değeridir.

- GSYİH; yer kriterine dayanır.
- GSMH; vatandaşlık kriterine dayanır.

a. GSYİH ile GSMH Arasındaki İlişki

GSYİH'yı elde edebilmek için, "dış alemde gelen faktör gelirleri" ile "dış aleme giden faktör gelirleri" arasındaki farkı o ülkenin GSMH'dan çıkarmak gerekir. Buna göre;

$$\text{GSYİH} = \text{GSMH} + (\text{Dış Alemde Gelen Faktör Gelirleri}) + (\text{Dış Aleme Giden Faktör Gelirleri})$$

Yani;

$$\text{GSMH} = \text{GSYİH} + \text{NFG}$$

b. GSYİH ile GSMH'nin Karşılaştırılması

Günümüzde uluslararası ekonomik karşılaştırmalarda, GSYİH ölçütü **daha çok** tercih edilmektedir. Çünkü;

- GSYİH, bir ekonominin sınırları içinde iş yaratma potansiyelini daha iyi gösterir.
- GSYİH, dışa açık ekonomileri daha iyi temsil eder.
- GSYİH'nın, izlenmesi, kaydedilmesi ve hesaplanması daha kolaydır.

c. Nominal ve Reel GSYİH

Bir ekonomide belirli bir dönemde yurt içinde üretilen (ister yabancı ister yerli kişiler), nihai mal ve hizmetlerin cari piyasa fiyatları cinsinden değerine, "Nominal GSYİH"; bir baz yılı cinsinden değerine ise "Reel GSYİH" denir.

d. Nominal ve Reel GSMH

Bir ekonomide belirli bir dönemde yurt içinde veya dışında o ülke vatandaşları tarafından üretilen mal ve hizmetlerin cari piyasa fiyatları cinsinden değerine, "Nominal GSMH"; "; bir baz yılı cinsinden değerine ise "Reel GSMH" denir.

Reel GSYİH ve reel GSMH, nominal GSYİH ve nominal GSMH'nın enflasyondan arındırılmış halidir.

Ekonomistler ekonominin zaman içinde nasıl bir değişim gösterdiğini görmek için araç olarak GSYİH kullanıyorlar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta GSYİH'nin bir parasal değer olarak hesaplanıyor olması ve fiyatla üretim miktarının çarpımında oluşmasıdır. GSYİH kapsamındaki malların üretimleri değişmese de fiyatların değişimi GSYİH'yı değiştirecektir. Bu yüzden GSYİH konusu nominal GSYİH ve reel GSYİH diye iki başlık altında incelenmektedir.

Nominal GSYİH'daki değişim hem fiyattaki hem de üretimdeki değişimi içerir, reel GSYİH'daki değişim ise sadece üretimden ötürü değişimi verir.

Harcama ya da gelirleri o yılki parasal değerleri üzerinden toplarsak nominal (cari) değerleri elde ederiz. Nominal milli gelir, cari yıldaki fiyatlarla hesaplanmış toplam GSYİH'dır. Reel milli gelir, baz alınan yılın fiyatları bütün yıllar için sabitlenerek hesaplanan toplam GSYİH'dır.

e. GSYİH Deflatörü

Nominal GSYİH'yı, reel GSYİH'ya böldüğümüzde, GSYİH deflatörü diye adlandırılan bir endeks elde ederiz. Bir anlamda bu endeksteği değişim bize enflasyon oranını verir.

$$\text{GSYİH Deflatörü} = (\text{Nominal GSYİH} / \text{Reel GSYİH}) \times 100$$

Nominal GSYİH hesabı (çok kolay):

Cari fiyatlarla GSYİH

$$2008 = 15 \times 1000 + 5 \times 2000 = 25.000$$

Cari fiyatlarla GSYİH

$$2009 = 20 \times 1200 + 10 \times 2'200 = 46.000$$

Nominal GSYİH'ya göre $\frac{46'000 - 25'000}{25'000} \cdot 100 = \%84$ bir artış var.

Reel GSYİH hesabı (çok sayıda hesaplama var)

İlk olarak Reel GSYİH büyümesinin bulunması;

2008 fiyatları baz alınarak;

- Sabit fiyatlarla GSYİH

$$2008 \text{ üretimi} = 15 \times 1'000 + 5 \times 2'000 = 25'000$$

- Sabit fiyatlarla GSYİH

$$2009 \text{ üretimi} = 15 \times 1'200 + 5 \times 2,200 = 29'000$$

$$2008 \text{ fiyatlarına göre artış} = \frac{29'000 - 25'000}{25'000} 100 = \%16$$

2009 fiyatları baz alınarak;

- Sabit fiyatlarla GSYİH

$$2008 \text{ üretimi} = 15 \times 1,000 + 5 \times 2,000 = 40'000$$

$$\text{Sabit fiyatlarla GSYİH 2009 üretimi} = 15 \times 1,200 + 5 \times 2,200 = 46'000$$

$$2009 \text{ fiyatlarına göre artış} = \frac{46'000 - 40'000}{40'000} 100 = \%15$$

Ekonomistler bu iki sayının geometrik ortalamasını alarak **iki yıl** arasındaki reel GSYİH artışını bulur yani **%15.5**. Dikkat bu rakam daha reel GSYİH'yi vermiyor, bu iş için bir baz yıla ihtiyaç var.

$$\begin{aligned}\text{Reel GSYİH 2009} &= \text{reel GSYİH 2008} + \text{2008 yılında ekonominin büyüme değeri} = \\ &= \text{reel GSYİH 2008} + (\text{reel GSYİH 2008}) * (\text{o yılki büyüme oranı}) = \\ &= 25'000 + (25'000) * 0.155 = \\ &= 28'875\end{aligned}$$

- Nominal GSYİH üretim artışını bulmak için iyi bir çözüm değil, bunun yerine reel GSYİH daha iyi bir çözümdür.

2. MİLLİ GELİR İLE İLGİLİ DİĞER BAZI KAVRAMLAR

A. Safi (Net) Yurt İçi Gelir

Bir ülkenin sınırları içinde belirli **bir yılda** üretilen nihai mal ve hizmetin cari piyasa fiyatları üzerinden net değerine denir. Bu değer GSYİH'dan amortismanlar çıkarılarak elde edilir.

B. Yurt İçi Gelir

Bir ülkenin sınırları içinde belirli **bir yılda** üretilen nihai mal ve hizmet karşılığında üretim faktörlerine yapılan ödemeler toplamına denir. Yurt içi gelir, safi yurt içi hasıladan dolaylı vergiler çıkarılması ve sübvansiyonların ilave edilmesi sonucu bulunur.

C. Milli Gelir

Bir ülke vatandaşlarının sahip oldukları üretim faktörlerine gerek o ülkedeki gerekse diğer ülkelerdeki üretime katkıları karşılığında yapılan ödemeler toplamına denir. Milli gelir, yurt içi gelire net dış dünya faktör gelirlerinin ilave edilmesi ile elde edilir.

D. Kişisel Gelir

Bir ülkede o ülke vatandaşlarının **bir yılda** gelir vergisi öncesi eline geçen toplam gelire denir.

E. Harcanabilir Kişisel Gelir

Bir ülkede o ülke vatandaşlarının **bir yılda** gelir vergisi sonrası eline geçen gelire denir. Bu değer, kişisel gelirden dolaysız vergilerin çıkarılması ile elde edilir.

Kısacası;

GSYİH- Amortismanlar = **Safi Yurt İçi Hasıla**

Dolaylı Vergiler + Sübvansiyonlar = **Yurt İçi Gelir**

+ Net Dış Faktör Gelirleri = **Milli Gelir**

-Kazanılan Fakat Alınmayan Gelir (Kurumlar vergisi + Dağıtılmayan kurum karları+ sosyal sigortalar kesenekleri)

+ Alınan fakat kazanılmamış gelir (transfer ödemeleri gibi) = **Kişisel Gelir**

-Gelir vergisi = **Harcanabilir Kişisel Gelir**

3. MİLLİ GELİRİN ÖLÇÜLMESİNDE BAZI GÜÇLÜKLER

3. MİLLİ GELİR RAKAMLARININ GÜVENİLİRLİĞİNİ AZALTAN BİR TAKIM UNSURLAR

Bunlar;

- a.** Pazarlanamayan faaliyetlerin varlığı. Örneğin evde yapılan işler (temizlik gibi)
- b.** Kayıt dışı ekonominin varlığı. (muhasabe kaydı tutulmayan işler)
- c.** Yer **altı** ekonomisinin varlığı. Suç faaliyetleri (uyuşturucu ticareti gibi).
- d.** Malların kalitesindeki iyileşmeler.
- e.** Bir takım sosyal fayda ve maliyetlerin varlığı.

4. MİLLİ GELİR HESAPLAMA YÖNTEMLERİ

Bir ülkede, belli bir dönemde elde edilen çıktı miktarının parasal değerini hesaplamada üç farklı yöntem izlenebilir. Bunlar; üretim, harcama ve gelir yöntemleridir.

a. Toplam Harcama Yaklaşımı

Bir ülkede belli **bir yıl** içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları toplamı, o ülkedeki aynı yıl itibariyle bu mal ve hizmetleri satın almak için yapılan harcamaların toplamına eşittir. Milli gelirin, toplam harcama yaklaşımı ile hesaplanmasında; bir ülkede **bir yılda** yapılan özel tüketim (C), özel yatırım (I), hükümet harcamaları ve vergiler (G) ile birlikte net dış ticaret harcamalarının (X-M) toplamı esas alınır. Buna göre;

$$GSYİH = C + I + G + (X-M) \text{ olur.}$$

b. Toplam Üretim Yaklaşımı

Toplam üretim yaklaşımında, GSYİH'in katma değerler toplamına eşit olduğu noktasından hareket edilir ve GSYİH, ekonomiyi oluşturan çeşitli faaliyet alanlarındaki firmaların katma değerleri hesaplanarak ölçülür. Yani;

$$GSYİH = \text{katma değerler toplamı}$$

c. Toplam Gelir Yaklaşımı

Toplam gelir yaklaşımı, GSYİH, firmalar tarafından üretim faktörlerine belli bir üretim dönemi sonunda yapılan ödemeler ile devlete ödenen vasıtalı vergiler ve ilgili dönem sonunda ayrılan amortisman toplamı üzerinden hesaplanır. Yani;

$$\text{GSYİH} = \text{Ücret} + \text{Faiz} + \text{Rant} + \text{Kar} + \text{Vasıtalı Vergiler} + \text{Amortisman} - \text{Sübvansiyonlar}$$